

VII.7033.36.2019.AMB

Pan
Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego
ul. Wspólna 1/3
00-529 Warszawa

Szanowny Panie Premierze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące wykluczenia możliwości jednoczesnego kształcenia się w więcej niż jednej szkole doktorskiej. Z uwagi na to, że rozwiązywanie to budzi wątpliwości Rzecznika, pragnę zwrócić uwagę Pana Premiera na następujące kwestie.

Zgodnie z art. 200 ust. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.; dalej jako: p.s.w.n.) „Jednocześnie można być doktorantem tylko w jednej szkole doktorskiej”. Przepis ten nie wyklucza studiowania w kolejnej szkole doktorskiej po ukończeniu kształcenia w pierwszej, przy czym w takim wypadku, mając na uwadze treść art. 209 ust. 1 p.s.w.n., doktorant posiadający stopień doktora nie będzie mógł otrzymywać stypendium doktoranckiego.

Ustawa przewiduje – obok wspomnianej możliwości przygotowania rozprawy doktorskiej w trybie kształcenia w ramach szkoły doktorskiej – także odpłatny tryb eksternistyczny. Analiza obowiązujących przepisów prowadzi do wniosku, że ustawodawca nie wprowadził ograniczeń dotyczących możliwości jednoczesnego przygotowywania kilku rozpraw doktorskich w więcej niż jednym trybie eksternistycznym bądź w trybie eksternistycznym i jednocześnie w szkole doktorskiej.

Przyczyny wprowadzenia powyższych regulacji, które w istotny sposób ograniczają możliwość wyboru szkoły doktorskiej, a które były nieobecne na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy, nie zostały przedstawione w uzasadnieniu projektu ustawy (druk sejmowy nr 2446).

Przyjęte rozwiązanie budzi wątpliwości jako ograniczające prawo do nauki, o którym stanowi art. 70 ust. 1 Konstytucji RP. Przepis ten interpretowany jest jako obligujący państwo do zapewnienia nieskrępowanej możliwości uzyskania dostępu do wykształcenia dla możliwie dużej liczby osób (W. Borysiak, M. Królikowski, K. Szczucki [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja RP. Tom I*, Legalis/el.). Z prawa do nauki wynika konieczność zapewnienia realnej dostępności i powszechności kształcenia. Nie oznacza to jednak, że państwo ma obowiązek zapewnienia możliwości kształcenia się na studiach, w tym też studiach trzeciego stopnia, wszystkim osobom deklarującym taką chęć i posiadającym świadectwo maturalne (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 czerwca 2014 r., K 35/11, OTK-A 2014, Nr 6, po.61). Państwo może wprowadzić regulacje prawne ograniczające dostęp do kształcenia – zarówno na pierwszym, jak i kolejnym kierunku studiów stacjonarnych, niemniej musi czynić to w oparciu o kryteria merytoryczne, tj. w szczególności w oparciu o osiągnięcia kandydatów. Tymczasem przyjęte w ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* rozwiązanie arbitralnie ingeruje w możliwość dostępu do szkół doktorskich osobom, które kształcą się już w innej szkole doktorskiej. Kandydaci, bez względu na posiadane osiągnięcia, będący już doktorantami w szkołach doktorskich, nie mogą podjąć kształcenia w innej szkole doktorskiej. W praktyce może to oznaczać, że do szkoły doktorskiej dostanie się osoba o niższych osiągnięciach, zaś ta o wyższych nie, jedynie z uwagi na fakt bycia już doktorantem. Doktoranci szkół doktorskich, którzy będą chcieli podjąć kształcenie w innej szkole doktorskiej będą musieli wstrzymać się z realizacją tego zamiaru do czasu ukończenia studiów – wówczas, jak była o tym mowa wyżej, będą mogli podjąć nieodpłatne kształcenie w innej szkole doktorskiej bez możliwości uzyskania stypendium. Ewentualnie będą mogli podjąć kształcenie w ramach płatnego trybu eksternistycznego. W ocenie Rzecznika, czasowe wykluczenie możliwości nieodpłatnego pobierania nauki przez doktorantów nie znajduje uzasadnienia.

Po pierwsze, uzasadnieniem dla wprowadzonego rozwiązania nie może być konieczność ochrony finansów publicznych państwa. Umożliwienie doktorantom jednoczesnego kształcenia się w więcej niż jednej szkole doktorskiej nie musi bowiem pociągać za sobą dodatkowych kosztów, związanych z koniecznością wypłaty stypendium doktoranckiego. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku stypendiów przyznawanych studentom (art. 93 ust. 1 p.s.w.n.), w przypadku doktorantów kształcących się równocześnie w kilku szkołach doktorskich, doktorant mógłby uzyskiwać stypendium tylko, w jednej, wskazanej przez niego szkole doktorskiej.

Po drugie, w ocenie Rzecznika, trudno uznać, że istniejące ograniczenie możliwości jednoczesnego kształcenia w szkołach doktoranckich motywowane jest dążeniem do zagwarantowania dostępu do studiów jak najszerzej liczbie osób poprzez eliminację zachowań patologicznych, polegających na nieodpowiedzialnym korzystaniu z prawa do bezpłatnego studiowania (zob. wyrok TK z 5 czerwca 2014 r., K 35/11). Wskazuje na to forma przyjętego ograniczenia. **Przepisy nie uzależniają bowiem możliwości podjęcia kształcenia w kolejnej szkole doktorskiej od uzyskania określonych osiągnięć w trakcie studiów bądź pozytywnego ukończenia studiów w szkole doktorskiej, lecz jedynie od formalnego zakończenia kształcenia w jednej ze szkół.** Przyjęte kryterium nie jest więc w żaden sposób powiązane ze wspomnianym celem.

Po trzecie, w ocenie Rzecznika, **istniejące przepisy nie stanowią adekwatnego i skutecznego narzędzia dla zapewnienia wysokiej jakości pracy naukowej doktorantów.** Z jednej strony założenie, że doktorant kształcący się w dwóch szkołach doktorskich nie będzie w stanie prowadzić badań na odpowiednim poziomie jest kontrfaktyczne. W praktyce niektórzy doktoranci już obecnie z powodzeniem przygotowują rozprawy doktorskie z zakresu różnych dziedzin na tych samych bądź różnych uczelniach. Możliwość wywiązania się przez doktoranta ze swoich obowiązków w związku z pracą nad więcej niż jednym doktoratem winna być oceniana na etapie rekrutacji do szkół doktorskich. Warto też zwrócić uwagę, że prawodawca wykluczając możliwość studiowania równocześnie w więcej niż jednej szkole doktorskiej, dopuszcza jednocześnie nieograniczoną możliwość kształcenia się doktorantów w ramach studiów I i II stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Z poważaniem